RETROSPECTIVE, REALITĂȚI ȘI PROVOCĂRI ALE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI JURIDIC

Andrei NEGRU, dr. hab., prof. univ.,
Universitatea de Stat din Moldova

Stimați oaspeți, onorată asistență, venim în atenția Dumneavoastră cu un mesaj de adâncă mulțumire, recunoștință și satisfacție în această importantă pentru Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova, accentuând onoarea de a împărtăși bucuria sărbătorii a unui impunător jubileu – 60 ani de la formarea Facultății Noastre.

Este o oportunitate de a efectua retrospective și evaluări, 60 ani este mai mult decât o viață de om. De la formare și până în prezent, Facultatea de Drept, USM, a fost și este în fruntea procesului de pregătire juridică, formând cadre naționale de înaltă calificare în conformitate cu rigorile stabilite la nivel unional, național și internațional pentru un spectru complex de profesii juridice. Activitatea Facultății de Drept coincide cu procesul de formare a sistemului profesional juridic național, este determinată prin calitatea predării, realizată de corpul didactic, prin cultura și conștiința juridică profesională a multor generații de juriști. Uniformizarea armonioasă dintre cunoștințele teoretice și experiența practică a fost și este un factor determinator, caracteristic pentru activitatea Facultății de Drept, USM, în toată existența sa, de la fondare și până în prezent, impunând tradiții originale mediului academico-praxiologic juridic autohton.

Fondată la 01 octombrie, 1959 Facultatea de Drept, își identifică originalitatea, valoarea pe întreaga perioadă prin colectivul său, componența căruia și reflectă transformările și tendințele sociale. Fiind până în prezent administrată de 12 decani consider, demni de a fi nominalizați or, în sală sunt reprezentanți ai tuturor promoțiilor de absolvenți juriști în memoria cărora au rămas acele etape parcurse de Facultate și determinate de un administrator sau altul și anume: Gari Amerhanov, Alexei Santalov, Victor Petrov, Iurii Tiutekin, Vasile Iacovlev, Victor Volcinschi, Trofim Carpov, Tudor Roșca, Iurie Sedlețchi, Gheorghe Avornic, Sergiu Baieș, Sergiu Brânză. Considerăm oportun și mențiunea reprezentanților colectivului profesoral care, de rând cu mulți dintre decanii nominalizați au fost, sunt, reprezentanți de valoare pentru știința și practica juridică națională, pentru formarea și perfecționarea cadrelor juridice de înaltă calificare atât la nivel național, cât și la nivel unional. Cu mândrie ne permitem a menționa valoarea științifică și prezența de Om a următorilor savanți ce au acordat originalitate și prețuire de la începuturi și până în prezent activității juridice didactico-științifice, mulți din ei prezentându-se drept somități ai dreptului unional și fondatori ai drep-

tului republican. Profesorii Constantin Florea, Constantin Roșca, Pavel Barbalat, Andrei Grigoriu, Semion Doraș, Tudor Negru, Iurii Tiutekin, Visctor Volcinschi sunt plecați în veșnicie însă, aporturile doctrinare și pedagogice în procesul de formare a multiplelor generații de juriști servesc și în prezent drept model pentru colectivul pedagogic al Facultății, iar amintirea despre ei – impun numai cuvinte de admirație și căldură sufletească din partea absolvențilorinstituției. Valorificarea potențialului Facultății de drept este determinată și de incontestabilul aport în asigurarea continuității procesului de cercetare științifico-didactic realizat prin activitatea responsabilă și consecventă a profesorilor-veterani, precum:profesorul Nicolai Osmochescu, profesorul Gheorghe Chibac, doctorul habilitat, profesorul Alexandru Arseni, doctorul habilitat, profesorul Elena Aramă, profesorul Boris Negru, profesorul Sergiu Cobăneanu.

Pe durata activității sale, Facultatea de Drept, USM a pregătit aproximativ 10.000 studenți absolvenți la secția zi și secția cu frecvență redusă, realizările profesionale ale cărora se manifestă atât în hotarele Republicii Moldova, cât și peste hotarele statului nostru. Actualmente, structural-formată din cinci departamente: de drept public, drept pivat, drept penal, drept procedural și drept internațional, Facultatea de Drept deține potențial de pregătire a cadrelor juridice în toate domeniile necesare. La fel, în cadrul Facultății de Drept, USM sunt realizate cu succes 11 programe de studii Ciclul II master, destinate atât pentru absolvenții studiilor de licență juridice, cât și pentru absolvenții altor programe de licență – nejuridice. Studiile juridice ciclul II master, în cadrul Facultății de Drept sunt finisate anual de 200-250 absolvenți. Ciclul III, studii doctorale, în cadrul Facultății de Drept, USM este realizat prin ȘcoaladoctoralăȘtiințeJuridice din cadrul Universității de Stat din Moldova, care a fost fondată în octombrie 2015 și activează sub auspiciul Consiliului Științific al USM, asigurând studiile universitare de doctorat ca ciclul superior de studii universitare a cărui finalitate constă în realizarea de cercetări ştiinţifice, cu o valoare teoretico-practică viabile pentru viața profesional-juridică contemporană. Școala doctorală Științe Juridice elaborează programe de studii universitare de doctorat în domeniul științific *Științe Sociale și Economice*, la următoarele profiluri științifice: *551 Teoria generală a dreptului*; *552 Drept public*; *553 Drept privat*; *554 Drept penal* şi stabileşte ponderea activităţilor individuale, a activităţilor în formaţiuni de studii şi a activităţilor desfăşurate sub coordonarea conducătorului de doctorat. Studiile doctorale sunt asigurate de 42 de conducători științifici, dintre care 11 doctori habilitați în drept, profesori universitar. De la fondarea studiilor doctorale universitare, în anul 1992, au fost finalizate cu succes până în prezent de circa 140 de absolvenți, obținând titlul de doctor în drept și 9 de doctor habilitat în drept.

Actualmente, Facultatea de Drept USM este caracterizată printr-un colectiv profesoral de 120 titulari, dintre care 114 doctori in drept, conferențiari univer-

sitari și 16 doctori habilitați în drept, profesori universitari. Realizările în cauză, dezvoltarea consecventă și strategică este asigurată și monitorizată printr-o implicare constructivă a Universității de Stat din Moldova, în procesul de formare științifico-didactică prin asigurarea de asistență a calității programelor de studii și a elaborării suporturilor curriculare, practic la toate disciplinele didactice ale Ciclului I licență, Ciclului II master și a Ciclului III studii doctorale. Începând cu anul 2015, prin suportul acordat de Ministerului Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova și implicarea departamentelor universitare, au fost efectuate intervenții complexe în programa studiilor licență și a programelor de master, asigurând o calitate sporită studiilor juridice corespunzătoare. Formarea profesională a unui cadru didactic este un proces lent și dificil, ce include multiple etape și în cea mai optimistă abordare și cu dedicarea unui potențial intelectual deosebit este de cel puțin 7-8 ani.

Dezvoltarea de viitor a Facultății de Drept, se confruntă cu o complexitate de provocări, caracteristice realității juridice și sociale existente. În opinie, provocările în cauză sunt de natură atât obiectivă, cât și subiectivă, fiind inevitabil o reflectare a realității sociale și juridice naționale.Intenționăm a afirma că întreg procesul de pregătire a cadrelor juridice este unul dinamic și de o complexitate sporită. Fenomene de natură demografică și geografică, politică și socială identifică noi obiective pentru procesul de formare a studiilor juridice. Corpul profesoral al Facultății de Drept se implică, într-un mod dinamic, profesionist și complex în promovarea imaginii USM și nemijlocit în evidențierea axiologiei studiilor juridice. Astfel, în anul jubiliar Facultatea de Drept a depășit acea tendință îngrijorătoare, caracteristică anilor precedenți, înmatricularea pentru anul de studii 2019-2020 fiind în creștere cu 25%. Este oportună mențiunea planificării strategice a sistemului complex de măsuri,elaborate și realizate de profesorii Violeta Cojocaru, Mariana Grama, Stela Botnaru, Veronica Mocanu, Oleg Televca, activitățile în cauză fiind apreciate nu atât prin rezultatele obținute care, sperăm că vor fi dezvoltate și în continuare, dar anume prin strategia clară elaborată și tactica eficientă realizată în domeniu.

Prin posibilitatea de a fi prezenți în fața Dv-ră, intenționăm a accentua oportunitățile păstrării pregătirii juridice fundamentale și a îmbinării armonioase cu instruirea juridică profesională specializată, altfel spus, păstrând o armonie între educația juridică și instruirea juridică. Persistă opinii, referitoare la orientarea studiilor juridice spre formarea abilităților practice, prin soluționarea în exclusivitate de spețe și formarea unor deprinderi profesionale mai rapid. Argumentele sunt elocvente – specializarea instanțelor judecătorești, afirmarea eficienței procuraturilor specializate, perspectivele eficienței Caselor de avocatură specializate. Experiența colegilor din România în domeniul vizat, care deja esențial au depășit așa gen de polemici ne determină spre o pronunțare promptă și prin răspunsul la

întrebarea – care este natura studiilor juridice universitare? Se prezintă acestea în forma instruirii juridice sau se referă și la educația juridică? Este oare oportună renunțarea de la pregătirea juridică fundamentală și orientarea spre o instruire juridică exclusivă? Etapele procesului de formare profesional-juridică sunt multiple, fiind identificate prin diverse obiective specifice. Considerăm inoportună ignorarea educației profesional-juridice și a pregătirii juridice fundamentale în favoarea instruirii juridice specializate. Soluționarea spețelor, formând un sistem de abilități practice specializate va forma și consolida competențele aplicanților normelor juridice, însă acestea nu sunt finalități absolute în formarea studiilor profesional-juridice. Conștientizând valoarea formării abilităților practice în domeniul juridic, ne pronunțăm pentru o îmbinare armonioasă dintre pregătirea fundamental-juridică și instruirea specializat-praxiologică, coraportul în favoarea ultimei urmând a fi realizat în studiile de master, Ciclul II, în stagii de practică profesională pentru profesiile juridice libere și în instruiri profesional-juridice specializate pentru profesiile publice. Este salutabilă în domeniu, inițiativa și eforturile Departamentului Drept Procedural și a dnei director de departament, doctor conferențiar Tatiana Vizdoagă și a dnei Elena Belei, doctor, conferențiar, prin care în incinta Facultății de Drept, USM se organizează o sală specială pentru simulări de procese. Urmează elaborarea diferitelor obiective corespunzătoare ciclurilor de studii și cu considerarea finalităților profesionale. Însă reiterăm inoportunitatea ignorării pregătirii fundamentale juridice și a educației juridice. Subiectul de polemică este vechi și nou. Astfel, savantul nostru comun Constantin Stere, în lucrarea ”Prefaţă la: Evoluţia individualităţii și noţiunea de persoană în drept”, își exprima opinia potrivit căreia „necesitatea de a satisface grabnic nevoile practice ale unui stat tânăr, de curând intrat în făgașul statelor occidentale; trebuința imediată în primari, judecători avocați și alți specialiști cu oarecare pregătire pentru activitatea și practica lor: explică și justifică pe deplin faptul că Universitățile noastre au avut până acum o direcție prea practică. Ele, sub presiunea împrejurărilor, fatal au luat mai mult înfățișarea unor școli speciale (…) un fel de școli profesionale superioare (…). Astfel, cursurile care au un interes general științific adesea lipsesc cu totul sau sunt foarte reduse.”

Un jurist format, indiferent de profesia realizată, nu valorează mult fără o cultură juridică corespunzătoare valorilor sociale contemporane acestea fiind imposibil de format fără un proces lent de educație juridică și o pregătire teoretică fundamentală. Or, erorile profesionale lamentabile în sfera juridicului sunt admise anume din deficiențe de cultură și conștiință juridică. Sistemul juridic național, doctrinar și istoricește fiind încadrat în familia dreptului continental, nu acceptă încă posibilitatea creării de către instanțele judecătorești naționale a precedentului judiciar și deci ultimul, nu este recunoscut drept izvor formal al dreptului național. Însă este total greșită opinia că odată cu includerea precedentului ju-

diciar în sistemul național al izvoarelor formale juridice va dispărea necesitatea educației juridice și a pregătirii juridice fundamentale. Dimpotrivă, procesul de elaborare a precedentelor judiciare necesită cunoștințe profunde, fundamentale și complexe în domeniul juridic, în contextul celor elucidate și a eventualei reforme a Curții Supreme de Justiție și transformării ei în Curte de Casație, menționăm necesitatea elaborării obiectivelor procesului de instruire continuă a magistraților care eventual vor fi încadrați în această activitate. Potențialul Facultății de Drept USM acordă posibilități unicale de organizare a studiilor de instruire continuă pentru specialiștii, funcționarii încadrați în activitatea politico-juridică a statului. Organizarea instruirii continue în cadrul Facultății de Drept ar optimiza esențial administrarea banilor publici, centru corespunzător fiind format deja în cadrul USM cu experiența corespunzătoare.

Tradițional, studiile juridice sunt orientate spre cadrul profesional juridic și administrativ național, suportul practic fiind sistemul legislativ corespunzător. Astfel, în marea majoritate, finalitățile profesionale sunt orientate pentru piața muncii internă. Familia europeană ne acordă posibilități unicale în procesul de formare profesional-juridică. Mobilitățile academice sunt deschise pentru viitorii juriști și chiar pentru juriștii deveniți profesional. Specificul studiilor juridice, îndeosebi pentru studenții Ciclului I, unde formarea este efectuată având drept suport praxiologic dreptul pozitiv național, creează dificultăți mobilităților academice. La revenirea din universitățile unde au realizat mobilitatea academică se identifică restanțe academice, pe motivul necesității studierii dreptului național. Ar fi o oportunitate de a utiliza eficient posibilitatea unicală a dimensiunii limbii române și în realizarea mobilităților academice dintre universitățile din România și Republica Moldova, de depășire a acestor impedimente printr-o accentuare de studiere a instituțiilor juridice, reglementările de drept pozitiv fiind utilizate armonios, dar totuși, acordându-le o importanță secundară în dimensiunile studiilor de licență. Evident, fiind o idee incipientă, necesită o detaliere ulterioară prin intenții bune, ce va dinamiza mobilitatea academică a spațiului cultural juridic a două entități științifico-didactice care-și identifică origini și intenții de viitor comune.

Onorată asistență, procesul de educație juridică este indispensabil de cel al instruirii juridice. Numai o armonizare a acestora acordă posibilitatea formării integrității profesionale – element al conștiinței juridice profesionale. O colaborare constructivă cu autoritățile publice interesate în pregătirea cadrelor profesional-juridice este vitală. Formarea integrității profesional-juridice nu este o finalitate realizată la obținerea diplomei de licență sau master. Integritatea își are numai începutul în educația juridică, își găsește explicația și argumentarea teoretică în acest compartiment de devenire profesională, suportul praxiologic fiind confirmat și perfecționat în instruirea juridică profesională și își manifestă

continuitatea pe întreg parcursul vieții profesionale. Integritatea este un fenomen complex, realizarea acestuia fiind nu trebuie sa fie afectată de realitatea politică. Integritatea va fi afectată ca fenomen, dacă este utilizată ca instrument de luptă contra oponenților. Imaginea integrității nu poate fi utilizată pentru ascunderea anumitor interese politico-juridice. Este necesar de a face o delimitare clară între numirile politico-juridice, ce prezumă o selecție internă și un concurs public și transparent. Atunci când sunt necesare numiri politico-juridice, ele sunt organizate în modul corespunzător, autoritatea competentă asumându-și responsabilitatea selectării și numirii. Concursurile publice implică mai multe cerințe, suplimentare numirilor politico-juridice, inclusiv față de organizatori, în aspect de profesionalism, neafiliere politică și integritate. Dacă se declară în calitate de condiție pentru concurs neafilierea politică a candidaților, atunci nu poate fi selectat un fondator al unui partid politic drept candidat câștigător al concursului. Dacă se solicită cunoașterea limbii engleze – păi engleză să fie. Situații de gen creează esențiale dificultăți în promovarea dreptului în postură de valoare supremă în societatea noastră, afectează intențiile de modelare a integrității în procesul de educație și instruire juridică, favorizând idei orientate spre nihilismul juridic și alte fenomene, inacceptabile valorii fenomenului juridic.

Un alt domeniu de manifestare profesională a colectivului didactico-științific al Facultății de Drept este activitatea științifică. Sunt binecunoscute domeniile de interes științific și cercetările colegilor, rezultatele acestora în domeniu având un potențial praxiologic de valoare. Sincer a spune, domeniul de cercetare juridică universitară este într-o apreciere de esență o ”insulă de lumină”, de o valoare numai doctrinară, analogic fiind coraportată situației universităților europene din perioada Evului Mediu. Este dificil de a te prezenta în fața comunității de studenți or, prin întrebările înaintate, demonstrează o bună cunoaștere a realității sociale și juridice. Am fost întrebați imediat despre legalitatea reținerii și expulzării profesorilor turci, despre consecvența reformelor în diferite domenii juridice și în primul rând în domeniul justiției și procuraturii și a metodelor de realizare a acestor reforme, despre diminuarea valorii sociale și juridice a fenomenului integrității și transformarea acestuia într-un instrument de manipulare socială. Doctrina juridică și activitatea didactică acceptă numai profesionalismul și realitatea obiectivă. Nu este posibilă o lipsă de sinceritate în abordarea didactică afenomenelor politico-juridice, în caz contrar nu vom avea o valoare profesională și didactică în fața studenților, care-s maturi, cu o pregătire complexă în domeniul juridic, setoși de cunoștințe și predispuși spre modernizarea vieții sociale și juridice.

Sunt multe de menționat, însă în aceste clipe de sărbătoare a colectivului nostru revenim cu aprecieri de recunoștință întregii familii universitare care, incontestabil, prin activitatea profesionistă contribuie la fortificarea și a potențialului Facultății noastre. Aprecieri și recunoștință adresăm și administrației USM care, prin acti-

vitatea laborioasă, prin promovarea de politici instituționale echilibrate contribuie esențial la valorificarea potențialului științifico-pedagogic al Facultății de Drept și susține tradițiile facultății întru preîntâmpinarea politizării procesului didactic și de cercetare. Or, numai libertatea gândului științific și pluralismul de opinii, inclusiv politice acordăcondiții de formare a unui potențial didactico-științific valoros.

Într-o finalitate, fiind prezenți în ședința plenară a Conferinței Jubiliare, venim cu propuneri, realizarea cărora va acorda o dinamizare procesului de formare a viitorilor juriști în procesul educațional național.

1. La inițiativa decanului Facultății de Drept, USM, doc. hab., profesor universitar, dl Sergiu Brânză, cu susținerea Parlamentului Republicii Moldova, de organizat pe lângă Facultatea de Drept un centru de expertiză legislativă. În cadrul acestui Centru, cu implicarea potențialului științifico-didactic al facultății, studenților, masteranzilor, doctoranzilor de realizat expertizarea proiectelor de acte normative.

2. Venim într-o perspectivă de realizare a punctului 2, cu inițierea unei colaborări a Centrului menționat cu entități similare din România. Propunerea fiind prematură, o inițiem valorificând prezența colegilor oaspeți astăzi, la festivitatea noastră.

3. Venim cu o inițiativă și invitare a facultăților de drept naționale intru organizarea unui sistem de mobilitate academica națională, în scopul pregătirii uniforme și mai calitative a viitorilor specialiști în domeniul dreptului.

4. Prin implicarea facultăților de drept din alte instituții de învățământ, Facultatea de Drept, USM, intervine cu propunerea organizării și determinării în funcționare a Centrului național pentru promovarea și coordonarea învățământului juridic. Printre obiectivele acestui centru ar urma să se regăsească elaborarea de studii privind ponderea diferitelor discipline în planurile de învăţământ de la facultăţile de drept, cu implicarea Institutului Naţional al Justiţiei, Uniunii Avocaţilor, Uniunii Notarilor, Uniunii Executorilor şi redactarea unor standarde minimale de natură să sporească eficacitatea învăţământului universitar şi a formării profesionale a avocaţilor, notarilor, executorilor şi magistraţilor. Totodată, încurajând ideea ca Centrul Naţional pentru Promovarea şi Coordonarea Învăţământului Juridic să sprijine iniţiativele având drept scop promovarea cunoaşterii sistemului instituit de Curtea Europeană a Drepturilor Omului şi sensibilizarea mai accentuată faţă de practica acesteia încă din procesul de formare profesional-juridic.

5. Facultatea de Drept, USM intervine cu propunerea antrenării Centrului de instruire continuă a Universității de Stat din Moldova într-un program bine elaborat și gestionat de instruire continuă și reciclare a cadrelor juridice din instituțiile publice ale Republicii Moldova.

La mulți ani, Facultate! Să ne trăiești și să prosperi, să ai realizări frumoase și să te formeze oameni buni! Noi vom fi istorie, tu vei continua sa faci istorie.